[2018] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 707

ਮੇਨੇਕਾ ਮਲਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2006 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1198)

ਅਗਸਤ 28, 2018

[ਐਨ. ਵੀ. ਰਮਨਾ ਅਤੇ ਮੋਹਨ ਐਮ. ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860: ਧਾਰਾਵਾਂ 147, 148, 149, 342, 448, 325, 326, 436, 379, 307 ਅਤੇ 302 - ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦੁਸ਼ਮਣੀ - ਭੀੜ ਦਾ ਹਮਲਾ - ਤੇਜ਼ਧਾਰ ਅਤੇ ਨੁਕੀਲੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ - 5 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਅਤੇ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਸੱਟਾਂ - ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਪਰਾਧੀ ਧਿਰ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਕੀਮਤੀ ਸਾਮਾਨ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ 5 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ 24 ਵਿਅਕਤੀ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। - ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਲਾਭ 'ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕਰਨਾ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ - ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਅਪੀਲ - ਕਿਹਾ: ਹੇਠਾਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕਿ ਸੱਟਾਂ ਭਗਦੜ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਥਿਤ ਭਗਦੜ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਸਨ - ਕੁਝ ਮਾਮੂਲੀ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ, ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ - ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਬੂਤ, ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ

ਵਿੱਚ ਬੇਦਾਗ ਜਾਪਦੇ ਹਨ - ਕੁਝ ਅਤਿਕਥਨੀ, ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਗੇ - ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ 24 ਜ਼ਖਮੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਵੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ - ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਿਆਂਇਕ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਕੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਕੁਝ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਕਤਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੋਸ਼ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ, ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸਥਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਸੋਧ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ - ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਮਾਮਲਾ।

707

XXXXXX

ਸੋਧ: ਸੋਧ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ - ਜਿੱਥੇ ਸਮੱਗਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੋਧ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਦੰਡ ਕੋਡ, 1860

ਸਬੂਤ: ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਅਲੰਕਾਰ ਜਾਂ ਅਤਿਕਥਨੀ - ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੁੱਲ - ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅਲੰਕਾਰ ਜਾਂ ਅਤਿਕਥਨੀ ਦੀ

ਮੌਜੂਦਗੀ ਕਰਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ - ਯੂਨੇ ਵਿੱਚ ਝੂਠ, ਸਰਬਵਿਆਪਕ ਵਿੱਚ ਝੂਠ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ "ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ" ਭਾਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿੱਥੇ ਵਧਾ-ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਆਮ ਹੈ - ਸਿਧਾਂਤ।

ਸਬੂਤ: ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਜੋ ਘਟਨਾ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ।

ਸਬੂਤ: ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੇ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ - ਅੱਖੀਂ ਗਵਾਹੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ - ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ - ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ - ਜਿੱਥੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਖਾਤਾ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਕਲਪਕ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਡਾਕਟਰੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਅਨੁਛੇਦ 136 – ਦਾਇਰੇ - ਕਿਹਾ ਕਿ : ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਤੇ Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 401 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ - ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ, 1973 - ਧਾਰਾ 401 (3)

XXXXXX

ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ : 1. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਲਈ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 401 (3) ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਪਾਬੰਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। [ਪੈਰਾ 10] [716-B-C]

ਧਰਮ ਬਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ **1996 AIR SC 1136: [1996] 2 SCR 115;** ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਇਸਲਾਮ **(2011) 6 SCC 343: [2011] 6 SCR 988 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।**

2. ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਜੋ ਘਟਨਾ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ। PWs 5, 7 ਅਤੇ 14 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭਿੰਨਤਾ ਜਾਂ ਵੱਡਾ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਤੋਤੇ ਵਰਗੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਬੂਤ, ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਬੇਦਾਗ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਵਾਹੀ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, CPI (M) ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ IPF ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ PW 2 ਦੇ ਘਰ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ CPI (M) ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ PW 9 ਦੇ ਘਰ ਲੁਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਘਰ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਆਖਰਕਾਰ, IPF ਸਮਰਥਕ ਬਾਹਰ ਭੱਜ ਗਏ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ CPI (M) ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ

ਕੀਤਾ। ਸਾਰੇ ਗਵਾਹ ਹਰ ਵੇਰਵੇ 'ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਰ ਨੂੰ ਕਿਸਨੇ ਅੱਗ ਲਗਾਈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ, ਆਦਿ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤਿਕਥਨੀ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਲਿੰਗ ਦਾ ਖਤਨਾ, ਜੋ ਡਾਕਟਰੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਰਕਰਾਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚਾਫ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰੇ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 24 ਜ਼ਖਮੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। (ਪੈਰਾ 11, 12, 13, 16, 17) [716-F-G; 718-G-H; 719-A, B-E]

XXXXXX

ਮਸਾਲਤੀ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ, **AIR 1965 SC 202: [1964] SCR 133;** ਨਿਸਾਰ ਅਲੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ **AIR 1957 SC 366: [1957] SCR 657;** ਉਗਰ ਅਹੀਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ **AIR 1965 SC 277;** ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, **(2003) 7 SCC 643: [2003] 2 Suppl. SCR 35;** ਨਾਰਾਇਣ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, **(2004) 2 SCC 455: [2004] 2 SCR 82;** ਕਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, **(2018) 6 SCC 433;** ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੋਚੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, **(2002) 6 SCC 81: [2002] 3 SCR 1;** ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **(1974) 4 SCC 752;** ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਹਰੀ ਸਿੰਘ **(1974) 4 SCC 552 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।**

3.1 ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਸ਼ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ

ਗਿਆ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੜੇ ਹੋਏ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਕੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। [ਪੈਰਾ 18] [722-C-D]

3.2 ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ 36 ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੇ ਕੇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ PW 2 ਅਤੇ PW 9 ਦੇ ਘਰ ਆਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਕਿ IPF ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਸਾਬਤ ਕਰੇਗਾ। ਜੇ ਉਹ ਕਾਰਕ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਲੱਭੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਨੇ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦਖਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਟਕਰਾਅ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਜ਼ਧਾਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਲਾਠੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। (ਪੈਰਾ 19, 20, 21) [722-E-H; 723-C]

XXXXXX

ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਪਾਲ **(1988) 4 SCC 302: [1988] 2 Suppl. SCR 391 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।**

4. ਜਿੱਥੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੋਧ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ। ਪੰਜ ਮੌਤਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੱਟਾਂ ਭਗਦੜ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਭਗਦੜ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਕਿਉਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਗਦੜ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਬਚਾਓ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। [ਪੈਰਾ 24] [724-G-H; 725-A, B-C]

ਸ਼ੀਤਲਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਕਾਂਤ **(2010) 2 SCC 190: [2009] 16 SCR 686 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।**

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
[1996] 2 SCR 115	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 8
[2011] 6 SCR 988	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 9
[1964] SCR 133	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 11

[1957] SCR 657	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 14
AIR 1965 SC 277	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 14
[2003] 2 Suppl. SCR 35	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 14
[2004] 2 SCR 82	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 14
(2018) 6 SCC 433	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 14
[2002] 3 SCR 1	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 14
(1974) 4 SCC 552	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 15
(1974) 4 SCC 752	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 15
[1988] 2 Suppl. SCR 391	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 21
[2009] 16 SCR 686	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 23

XXXXXX

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2006 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1198

ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 30.06.2004 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ 2002 ਦੇ C.R.R. ਨੰਬਰ 765 ਵਿੱਚ।

ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਨਿਲ ਨੈਰੀਆ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਮਿਤਾ ਹਜ਼ਾਰਿਕਾ, ਦਿਬਾਕਰ ਭੱਟਾਚਾਰਜੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇਪਸੀਤਾ ਬੇਹੁਰਾ, ਜਯੋਤਿਰਮਯ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪੰਖੁਰੀ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਰੁਪੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਸੁਹਾਨ ਮੁਖਰਜੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਸਥਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਮਿਤ ਵਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਾਜਲ ਦਲਾਲ (ਮੈਸਰਜ਼ PLR ਚੈਂਬਰਜ਼ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਲਈ)।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾਂ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਮੋਹਨ ਐਮ ਸ਼ਾਂਤਨਾਗੌਦਰ, ਜੇ. 1. ਇਹ ਤੁਰੰਤ ਅਪੀਲ ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ 2002 ਦੇ ਸੀ.ਆਰ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 765 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 30 ਜੂਨ, 2004 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 91/1998 (ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 10(7)/2000) ਵਿੱਚ ਬਰਧਵਾਨ ਵਿਖੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ 15 ਦਸੰਬਰ, 2001 ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

2. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 30.05.1993 ਨੂੰ ਕਰਾਂਦਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ CPI (M) ਪਾਰਟੀ ਜਿੱਤੀ ਅਤੇ IPF ਪਾਰਟੀ ਹਾਰ ਗਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਭਾਵ 31.05.1993 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 8:30 ਵਜੇ, IPF ਪਾਰਟੀ ਦੇ 15 ਤੋਂ 16 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਬਾਦਲ ਮਲਿਕ ਦੇ ਘਰ ਪਨਾਹ ਲਈ, ਜਦੋਂ ਕੁਝ CPI (M) ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ। ਦੁਪਹਿਰ ਕਰੀਬ 1:30 ਵਜੇ ਭਾਨੂ ਹਾਥੀ, ਕੱਚੀ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਭਾਲੁਕ ਹਾਥੀ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 56/ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 57) ਨੇ PW 3, PW 30 ਦੀ ਪਤਨੀ ਸ਼ਿਆਮਲੀ ਪਾਕਰੇ, IPF ਸਮਰਥਕ ਸੁਨੀਲ ਪਾਕਰੇ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਤੇ CPI (M) ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲਗਭਗ 250-300 ਪਾਰਟੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ CPI (M) ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂ ਬਾਦਲ ਮਲਿਕ ਸਮੇਤ IPF ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ, IPF ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਘਰੇਲੂ ਸਾਮਾਨ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 700/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਬਾਲੀਆਂ ਖੋਹ ਲਈਆਂ। IPF ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਅਤੇ 24 ਵਿਅਕਤੀ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ।

XXXXXX

3. ਪਹਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੇਨੇਕਾ ਮਲਿਕ (PW 1/ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1) ਦੁਆਰਾ ਬਰਧਵਾਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਮੇਮਾਰੀ ਥਾਣੇ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾਵਾਂ 147, 148, 149, 342, 448, 325, 326, 436, 379, 307 ਅਤੇ 302 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 82/1993 ਮਿਤੀ 31.05.1993 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

4. ਉਪਰੋਕਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਤਕਰੀਬਨ 82 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ 49 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 36 ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ PW 1-23, 29, 30, 31, 33, 34, 34, 35, 39, 40, 42, 43, 44, 45 ਅਤੇ 47। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ PW 17 ਅਤੇ 18 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਨ, ਅਤੇ PW 42 ਨੇ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ।

5. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਕਿ 82 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 32 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਠੋਸ ਦੋਸ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ 32 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇ ਕੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਤੇਜ਼ਧਾਰ ਅਤੇ ਨੁਕੀਲੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ FIR ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਹਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ; FIR ਵਿੱਚ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਕਈ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਸਮੇਂ

ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ; ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਉਲਟ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੈਡੀਕਲ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਟਾਂ ਜਾਂ ਚੋਟਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ 'ਤੇ ਤੰਗੀ ਵਰਗੇ ਤੇਜ਼ਧਾਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਬੱਲਮ, ਕੇਂਚਾ, ਆਦਿ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਜੋ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਸੱਟਾਂ, ਖਰਾਬੀਆਂ ਅਤੇ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਜੋ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਗਦੜ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਧਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

XXXXXX

6. ਰਾਜ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਹਿਲੇ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 401 ਤਹਿਤ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 82 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 48 ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਅਤੇ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਬਾਕੀ 34 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 34 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 6 ਦੀ ਹੁਣ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

7. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਗਾੜ ਜਾਂ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਨੁਕਸ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਈ ਦਲੀਲਾਂ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਿਰਫ ਉਪਰੋਕਤ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ। ਇਕੋ ਇਕ ਹੋਰ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਕੇਸ ਨੂੰ ਰਿਮਾਂਡ 'ਤੇ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਤਰਕ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੇਠਲੇ ਜੱਜ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਚੇਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬਣਾ ਦੇਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਸੋਧ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਆਮ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੋਏ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਤਰਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਛੂਹਿਆ ਹੈ।

XXXXXX

ਮੁੱਢਲਾ ਮੁੱਦਾ:

8. ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦਵਾਨ ਸਲਾਹ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉੱਠੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੋਧ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਬਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ (1996) 7 SCC 471 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 401 (3) ਤਹਿਤ ਪਾਬੰਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੇ ਸਮੇਂ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ:

"4. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰੀਏ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਲਲਿਤ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਲੀਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਸੋਧ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ CrPC ਦੀ ਧਾਰਾ 401 ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕੋਲ ਉਪਲਬਧ ਸੋਧ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਸੀ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਸਾਡੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ; ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਤੋਂ ਇੰਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਪ੍ਰਤੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਤਹਿਤ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਪਲਬਧ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 401 (3) ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਲਲਿਤ ਨੇ ਖੁਦ ਈ. ਕੇ. ਚੰਦਰਸੇਨਨ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ [(1995) 2 SCC 99: 1995 SCC (Cri) 329: ਜੇਟੀ (1995) 1 SC 496] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਵਾਧੇ ਦਾ ਨਿਯਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਸੀਮਾ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਛੇਦ 142 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹਾ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਲਲਿਤ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ।

XXXXXX

9. ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਇਸਲਾਮ (2011) 6 SCC 343 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਰਮਾ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਵਾਜਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

10. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਅਧੀਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। Cr.P.C. ਦੀ ਧਾਰਾ 401 (3) ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਪਾਬੰਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਤਹਿਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਨਜ਼ਰੀਆ ਉਪਲਬਧ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵਾਜਬ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ:

11. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਚਸ਼ਮਦੀਦਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮੱਗਰੀ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਪਦਾਰਥਕ ਸੁਧਾਰ ਹਨ; ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗਲਤੀਆਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਚਸ਼ਮਦੀਦਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਇਕਸਾਰਤਾ / ਅਸੰਤੁਲਨ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ PWs ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ PWs ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਜੋਂ, PW 5, 7 ਅਤੇ 14 ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹਾਂਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਿਰਫ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਜੋ ਘਟਨਾ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਸਾਲਤੀ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ AIR 1965 SC 202 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

XXXXXX

PW5 ਅੰਨਾ ਪਾਕਰੇ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕੁਝ IPF ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ CPI (M) ਦੇ ਕੁਝ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ PW 2 ਬਾਦਲ ਮਲਿਕ ਦੇ ਘਰ ਪਨਾਹ ਲਈ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਹਰੀਗੋਪਾਲ ਗੋਸਵਾਮੀ (A-80/R-81), ਰਾਮ ਤਾਹ (A-68/R-69) ਅਤੇ ਸੱਤਿਆ ਚੱਕਰਵਰਤੀ (A-71/R-72)

ਸਮੇਤ ਲਗਭਗ 200-250 CPI (M) ਵਰਕਰ ਘਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ। CPI (M) ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭਾਨੂ ਹਾਟੀ (ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਹੁਣ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਜੋਂ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਕੀਤੀ ਗਈ) ਨੂੰ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਬਾਹਰ ਆਏ ਅਤੇ PW 9, ਮੰਟੂ ਮੱਲ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਲੈ ਲਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੱਚੀ ਹਾਟੀ (ਕਾਰਤਿਕ ਹਾਜਰਾ, A -28 / R -29 ਦਾ ਹਵਾਲਾ) ਨੇ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ IPF ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਭੱਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। PW 5 ਦਾ ਪਤੀ ਦਿਲੀਪ ਪਾਕਰੇ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਉਸ 'ਤੇ ਜੀਤਨ ਕੋਰਾ (A-1/R-2), ਕੇਨਾ ਕੋਰਾ (A-7/R-8), ਭੋਲਾ ਮੁਖਰਜੀ (A-77/R-78) ਅਤੇ ਸੀਤਾਰਾਮ ਮਕਰ (A-70/R-71) ਨੇ ਤੰਗੀ, ਬੋਗੀ ਅਤੇ ਕੇਂਚਾ ਵਰਗੇ ਘਾਤਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਣਬ ਬੋਰੀ (A-40/R-41) ਨੇ ਦਿਲੀਪ ਪਾਕਰੇ 'ਤੇ ਬੱਲਮ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਕਤੀ ਗਾਦੀ (A-15/R-16) ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ, PW 5 ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ. ਹੋਸ਼ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਰਾਧੀ ਕੋਰਾ (A-8/R-9) ਨੇ ਸ਼ਾਵੋਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸੰਤਾਨਾ ਮਾਝੀ (ਇੱਥੇ ਸਨਾਤਨ ਮੰਡੀ, A-44/R-45 ਦਾ ਹਵਾਲਾ) ਨੇ ਬਾਂਸ ਦੀ ਲਾਠੀ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। PW 5 ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਨਿਕ ਹਾਜਰਾ (ਮ੍ਰਿਤਕ) 'ਤੇ ਸੁਦੇਬ ਹਾਟੀ (ਸੁਦੇਬ ਹਾਜਰਾ, A-30/R-31 ਦਾ ਹਵਾਲਾ) ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜੀਬ ਕੋਰਾ ਨੇ ਮਾਨਿਕ ਹਾਜਰਾ ਦਾ ਲਿੰਗ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

PW 7, ਨੇਮਾਈ ਹਾਜਰਾ ਇੱਕ ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, CPI (M) ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਉਸਨੇ, ਉਸਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਮਾਨਿਕ ਹਾਜਰਾ (ਮ੍ਰਿਤਕ), PW 10, ਉੱਤਮ ਹਾਜਰਾ, PW 33, ਉਦੈ ਹਾਜਰਾ, ਇੱਕ ਮਦਨ ਹਾਜਰਾ (PW 43, ਮਦੈਹਾਜਰਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ) ਅਤੇ ਨਾਰਾਇਣ ਹਾਜਰਾ (PW 39, ਹਰਿਆਣ ਹਾਜਰਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ) ਨੇ PW 2 ਬਾਦਲ ਮਲਿਕ ਦੇ ਘਰ ਪਨਾਹ ਲਈ ਸੀ। ਸਵੇਰੇ ਕਰੀਬ 11-11.30 ਵਜੇ ਲਾਠੀਆਂ, ਰਾਡਾਂ, ਸਾਬੋਲ, ਟਾਂਗੀ ਆਦਿ

ਨਾਲ ਲੈਸ 100-150 ਵਿਅਕਤੀ ਨੇੜੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਬਾਦਲ ਮਲਿਕ ਘਰੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਬਾਹਰ ਭੀੜ ਨੇ ਘਰ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਘਰ 'ਤੇ ਪੱਥਰ, ਇੱਟਾਂ ਆਦਿ ਸੁੱਟਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਅੰਦਰ ਲੁਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ PW 9 ਮੰਟੂ ਮੱਲ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਲਈ। ਇਸ ਘਰ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ PW 7 ਨੇ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਹਰ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। PW 7 'ਤੇ ਸੁਦੇਬ ਹਾਜਰਾ (A-30/R-31) ਨੇ ਤੰਗੀ ਨਾਲ, ਜੈਦੇਬ ਹਾਜਰਾ (A-29/R-30) ਨੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਰਾਡ ਨਾਲ, ਸੀਤਾਰਾਮ ਮਕਰ (A-70/R-71) ਨੇ ਲਾਠੀ ਨਾਲ, ਸਾਧਨ ਸਮ (A-78/R-79) ਨੇ ਲਾਠੀ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੇਚਾ ਦੁਲੇ (A-67/R-68) ਨੇ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ।

XXXXXX

ਆਪਣੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ, PW 7 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਲਈ ਕਿਸੇ ਉਕਸਾਵੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਦਲ ਮਲਿਕ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਗਭਗ 40-50 ਵਿਅਕਤੀ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭੀੜ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਟਿਆ, ਅਤੇ 8-10 ਲਾਠੀ, ਇੱਕ ਰਾਡ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਤੰਗੀ, ਸਾਬੋਲ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

PW 14, ਸੁਭਦਰਾ ਮਲਿਕ ਮਾਨਿਕ ਹਾਜਰਾ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਅਤੇ PW 2, ਬਾਦਲ ਮਲਿਕ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਾਨਿਕ ਹਾਜਰਾ ਨੇ ਕਈ IPF ਸਮਰਥਕਾਂ ਨਾਲ ਬਾਦਲ ਮਲਿਕ ਦੇ ਘਰ ਪਨਾਹ ਲਈ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ PW 14 ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ CPI (M) ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ IPF ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਛੇਤੀ ਹੀ CPI (M) ਦੇ ਕਈ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਘਰ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਭਾਨੂ ਹਾਟੀ

ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਭਾਲੂਕ ਹਾਟੀ (A-56/R-57) ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਭਾਨੂ ਹਾਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਗਰਟ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ PW 9 ਮੰਟੂ ਮੱਲ ਦੇ ਘਰ ਪਨਾਹ ਮੰਗੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੱਚੀ ਹਾਟੀ ਨੇ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ (ਸ਼ਾਇਦ ਕਾਰਤਿਕ ਹਾਜਰਾ, A -28/R -29, ਸੁਪਰਾ ਦੇਖੋ)। IPF ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੀਤਾਰਾਮ ਮਕਰ (A-70/R-71), ਅਭਯ ਰਾਏ (A-69/R-70), ਇਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਲੇ, ਜੋਯਦੇਵ ਦੁਲੇ, ਜੋਯਦੇਵ ਹਾਟੀ (ਜੋਯਦੇਵ ਹਾਜਰਾ, A-29/R-30), ਸੁਦੇਬ ਹਾਟੀ (ਸੁਦੇਬ ਹਾਜਰਾ, A-30/R-31), ਇਕ ਖੁਦੀ ਤਾਹ, ਗਣੇਸ਼ ਖੇਤਰਪਾਲ (A-39/R-40), ਇਕ ਪ੍ਰਮੋਦ ਖੇਤਰਪਾਲ ਅਤੇ ਇਕ ਅੰਗਦ ਖੇਤਰਪਾਲ ਨੇ ਦਿਲੀਪ ਪਾਕਰੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਪ੍ਰਣਬ ਪਾਕਰੇ ਨੇ ਬੱਲਮ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਚੂਰਿਆ। ਸੋਨਾ (ਸੋਮ) ਕੋਰਾ (ਮ੍ਰਿਤਕ) 'ਤੇ ਸੀਤਾਰਾਮ (A-70/ R-71), ਅਭਯ ਰਾਏ (A-69/R-70), ਜੋਯਦੇਬ (A-20/R-21), ਸੁਦੇਬ ਹਰੀ (ਸੁਦੇਬ ਹਾਜਰਾ, A-30/R-31), ਜੋਯਦੇਬ ਹਰੀ (ਜੋਯਦੇਬ ਹਾਜਰਾ, A-29/R-30) ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਾਧਨ ਨਾਇਕ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਨੂੰ PW 9 ਮੰਟੂ ਮੱਲ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੀਤਾਰਾਮ (A-70/R-71), ਅਭੈਏ (A-69/R-70) ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੁਕੋ ਕੋਰਾ (A-53/R-54) ਨੇ ਸਾਧਨ 'ਤੇ ਕੁਹਾੜੀ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਨਿਕ ਹਾਜਰਾ (ਮ੍ਰਿਤਕ) 'ਤੇ ਸੀਤਾਰਾਮ (A-70/R-71) ਨੇ ਬੱਲਮ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਦੇਬ ਹਰੀ (ਸੁਦੇਬ ਹਾਜਰਾ, A-30/R-31) ਨੇ ਸਬੋਲ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸੁਦੇਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਦਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਬੋਲ ਪਾਇਆ। ਰਾਜੀਬ ਕੋਰਾ ਨੇ ਬੰਟੀ ਨਾਲ ਮਾਨਿਕ ਦਾ ਲਿੰਗ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ। PW 14 ਨੇ ਅੱਗੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸ 'ਤੇ ਸੁਦੇਬ ਤਾਹ, ਕੇਨਾ ਬਾਗੜੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਲਾਠੀ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਉਹ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਉਲਟ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥ ਦੱਸਣ ਦੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।

XXXXXX

12. ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਜਾਂ ਭਿੰਨਤਾ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਾਮੂਲੀ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਸਮੂਹ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 24 ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਇਕੋ ਜੇਹ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਬੂਤ, ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਬੇਦਾਗ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

13. ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹੀ ਭੌਤਿਕ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, CPI (M) ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ IPF ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜੋ PW 2 ਬਾਦਲ ਮਲਿਕ ਦੇ ਘਰ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ CPI (M) ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ PW 9 ਮੰਟੂ ਮੱਲ ਦੇ ਘਰ ਲੁਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਘਰ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਆਖਰਕਾਰ, IPF ਸਮਰਥਕ ਬਾਹਰ ਭੱਜ ਗਏ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ CPI (M) ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੇ ਗਵਾਹ ਹਰ ਵੇਰਵੇ 'ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਰ ਨੂੰ ਕਿਸਨੇ ਅੱਗ ਲਗਾਈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ, ਆਦਿ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤਿਕਥਨੀ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਾਨਿਕ ਹਾਜਰਾ ਦੇ

ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨਾ, ਜੋ ਡਾਕਟਰੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਰਕਰਾਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੁਧਾਰ, ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਨ ਜੋ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਨ ਨਾ ਕਿ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਕਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

14. ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅਲੰਕਾਰ ਜਾਂ ਅਤਿਕਥਨੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਕਾਰਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਝੂਠ, ਸਭ ਝੂਠ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ "ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ" ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ, ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵਧਾ-ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਆਮ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਸਾਰ ਅਲੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, AIR 1957 SC 366, ਉਗਰ ਅਹੀਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, AIR 1965 SC 277, ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, (2003) 7 SCC 643, ਨਰਾਇਣ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, (2004) 2 SCC 455 ਅਤੇ ਕਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (2018) 6 SCC 433, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੋਚੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (2002) 6 SCC 81 ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਖਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ:

XXXXXX

“51. ... ਯੂਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਝੂਠ, ਸਭ ਝੂਠ ਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਯੂਨੇ ਵਿੱਚ ਮੈਕਸਿਮ ਫਾਲਸ, ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਵਿੱਚ ਝੂਠ (ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ) ਨੂੰ ਆਮ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਥਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਦਰਜੇ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ "ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਿਯਮ" ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਨਿਸਾਰ ਅਲੀ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ [AIR 1957 SC 366: 1957 Cri LJ 550]) ... ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਵਾਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਝੂਠ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਡਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਰੁਕ ਜਾਵੇਗਾ। ਗਵਾਹ ਕਿਸੇ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਕਢਾਈ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸੱਚ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਕਾਫੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਇਸ ਲਈ ਸਹੀ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਗਵਾਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਝੂਠ ਦਾ ਦਾਣਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਅਤਿਕਥਨੀ, ਕਢਾਈ ਜਾਂ ਅਲੰਕਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। (ਦੇਖੋ ਸੋਹਰਾਬ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [(1972) 3 SCC 751: 1972 SCC (Cri) 819] ਅਤੇ ਉਗਰ ਅਹੀਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [AIR 1965 SC 277: (1965) 1 Cri LJ

256]। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਭੂਸੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਝੂਠ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

15. ਗਵਾਹਾਂ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਤਿਕਥਨੀ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਅਸਾਧਾਰਣ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕੁਝ ਅਤਿਕਥਨੀ, ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰ ਹਨ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, (1974) 4 SCC 752 ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

XXXXXX

“26. ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਤਿਕਥਨੀ ਅਤੇ ਅਲੰਕਾਰ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਸ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕੁੜੱਤਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਘਟੀਆ ਜਾਂਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਤਲਾਸ਼ ਹਰ ਸਮੇਂ "ਸੱਚ ਦੀ ਖੋਜ" ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਇੰਨੀ

ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਹਰੀ ਸਿੰਘ (1974) 4 SCC 552 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ:

"16. ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਗਵਾਹੀ, ਜੋ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਵਰਣਨ ਦੀਆਂ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੱਚੇ ਗਵਾਹ ਵੀ ਅਕਸਰ ਅੱਧੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਵਧਾ-ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਾਂ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਾਂ ਦੱਸਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸੱਚ ਦੇ ਸਖਤ ਕੋਰ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਵਤ ਦਾ ਇਹੀ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ "ਝੂਠ ਤੋਂ ਸੱਚ " ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਮੂਹ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤਕ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਣਗੀਆਂ।

16. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਝੂਠ ਤੋਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਾਮੂਲੀ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਮਹੱਤਵ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ/ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪਦਾਰਥਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣਗੇ।

XXXXXX

17. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਸਾਲਤੀ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 24 ਜ਼ਖਮੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਨਿਆਂਇਕ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਕੁਝ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

18. ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਸ਼ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਬਤ ਸੂਚੀ (ਉਦਾਹਰਨ 1) ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।

19. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ 36 ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੇ ਕੇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ PW

2, ਬਾਦਲ ਮਲਿਕ ਅਤੇ PW 9 ਮੰਟੂ ਮੱਲ ਦੇ ਘਰ ਆਏ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ IPF ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਸਾਬਤ ਕਰੇਗਾ। ਜੇ ਉਹ ਕਾਰਕ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਲੱਭੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

20. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦਖਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਤਲ, ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸੱਟ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਮੱਗਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਘਰ ਸਾੜਨ, ਗੰਭੀਰ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਅਤੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਵਰਗੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਗਲਤ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

21. ਅੱਖੀਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਜ਼ਧਾਰ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਲਾਠੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਕਲਪਕ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਡਾਕਟਰੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਨਿਰਣਾਇਕ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਪਾਲ, (1988) 4 SCC 302)। ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

22. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹਾਂ ਕਿ ਸੋਧ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਫ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਤਾਂ ਹੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਇਸਦੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨੁਕਸ ਜਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗਲਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸਿਰਫ ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਖਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ। ਸਾਡੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ

ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੋਧ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਧੇਰੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

XXXXXX

23. ਸ਼ੀਤਲਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਕਾਂਤ (2010) 2 SCC 190 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸੋਧ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਸਬੰਧਿਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

"12. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸੋਧ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸੋਧ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 401 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਬਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਬਣਾਏ ਬਿਨਾਂ, ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ

(1) ਜਿੱਥੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ,

(2) ਜਿੱਥੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਮਝ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

(3) ਜਿੱਥੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ,

(4) ਜਿੱਥੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਮੱਗਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ

(5) ਜਿੱਥੇ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਜੁਰਮ ਦੇ ਕੰਪਾਊਂਡਿੰਗ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ।

13. ਹੁਣ ਤੱਕ, ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੋਧ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਲਕੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਅਸਾਧਾਰਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਨਤਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਜਾਂ ਨਿਆਂ ਦੇ ਘੋਰ ਗਰਭਪਾਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਦਖਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਮੁੜ ਮੁਕੱਦਮੇ ਜਾਂ ਮੁੜ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

XXXXXX

24. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸਮੱਗਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੋਧ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਮੱਗਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਮਾਮੂਲੀ ਸਨ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ 24 ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜ ਦੀ ਮੌਤਾਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੱਟਾਂ ਭਗਦੜ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਥਿਤ ਭਗਦੜ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਕਿਉਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਗਦੜ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਬਚਾਓ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਤਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮੱਗਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

25. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਤਲ, ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸੱਟ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਅਤੇ ਘਰ ਸਾੜਨ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਸੇ

ਤਰਕਸੰਗਤ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਸੋਧ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਲਈ ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਨਿਆਂਇਕ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਉਚਿਤ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

26. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੋਈ ਵੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, 2002 ਦੇ C.R.R. ਨੰਬਰ 765 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 30.06.2004 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi